

samme, tilligemed en stor Deel Omstændigheder, vedkommende denne Ordens tidligste Historie. (S. 22—36.) Som en Materie, der kun staaer i fiernere Berøring med Christian den Førstes Capet, har Forf. desuden meddeelt (som et Slags Indledning til Beskrivelsen af dette Capets Monumenter over Christian III. og Frederik II.) en fuldstændig og interessant „Udsigt over det Danske Kongehusets Gravsteder i Middelalderen“ (S. 36—49); og til denne Afdeling slutter sig tilsidst (S. 56—64) den udferlige Beskrivelse over Christian I. og hans Dronnings fælles Grav, med Alt hvad der vedkommer dens Nabning; hvortil endnu er føjet (VIII. S. 65—71) en Beskrivelse over „den i Capellet bevarede Ridderfigur af Marmor“, der længe har været udgivet for, eller antaget at være et Billede af Kong Oluf. Forf. har viliit det Usandsynlige i denne Formodning, og det Rimelige i at den snarere kan antages at være en til et Gravminde bestemt Figur af Dronning Margrethes Broder, Valdemar Atterdags ældste Søn, Hertug Christoffer, som døde af Felgerne af et Saar i Krigen den 11te Jun. 1363.

-
15. De comitiis, quæ dicuntur Arcetopoli celebrata fuisse A. 1602, quæstio critico-historica; cum conspectu status Patriæ incunte Sæc. XVII. &c. auctore *Edv. Grönblad*. Helsingforsiae. 1843—47. 158. pp. 4to.
 16. Urfunder, upplysande Finlands Öden och Tillstånd, i Slutit af 16de och Början af 17de Årh. (utg. af *E. Grönblad*.) Första Häftet. Handlingar rörande Klubbekriget. 1—3. Hefte. Helsingfors 1843—46. (3 Alt 578 S. 8. foruden Fortællerne.)

Det er et ganske eiendommeligt, ualmindeligt, endnu ikke meget kiendt eller ændset Phænomen, der viser sig for os i Finlands nyere Sprog-, Kultur- og Folke-Historie, siden dette Land for 40 Aar siden omslittede det svenske Herredømme med det russiske. Et særegt, ved Sprog, Afstammelse, Sæder og Traditioner fra det

øvrige Europa isoleret Folketærd, hvis Vandringer fra Østen og Sydten med Nord, stundt uvisse og uklare, maaskee snarest tabe sig blandt Oldtidens stribiste Stammer, finde vi allerede i Sagnhistoriens Tid besat i dets nærværende Hiemstavn — som et fra Arildstid agerbrugende, sefærende, med Jernets Brug bekiendt Folk, der, efter langvarige Feider med de forskjellige skandinaviske Nationer, omsider, efterat Svear og Gøther i Sverrige sildigt nok havde antaget Christendommen, af dem blev underkuet, og Landet, som en skatfyldig Provinds, bragt under den svenske Krone. Man skulde tænke sig, at det snart maatte have været til Ende med Finernes Sprog og nationale Selvstændighed; eller at i det mindste begge Dele i henved 800 Aar maatte efterhaanden være indsvundne og gaaede tilbage i samme Forhold, som Celternes i England og Skotland, eller Basquernes i Navarra og Biscaya; især da disse ældgamle Folketærd, navnlig de brittiske Celter, havde været langt forud for Finerne i social og politisk, ja endog literair Cultur. Men saaledes er det dog ikke sket, uagtet Finland siden allene har modtaget sin hele sociale og videnskabelige Cultur fra Sverrige, og i saamange Aarhundreder en vel ikke ubetydelig Indvandring fra dette Land. Denne har dog især kun udbredt sig i de sydlige Kyst-Egne af det store, endnu kun tyndt befolkede Land,*) hvor derfor ogsaa, baade i Stæderne og paa Landet, det svenske Sprog mest har fundet Indgang, saavel hos de høiere Stænder, som i Middelstanden; ligesom det, efter Reformationen, blev Organet for den videnskabelige Underviisning ved Universitetet, i Gymnasier og lærde Skoler. Folkets oprindelige Tungemaal, der vedblev at herske hos Landalmuen, især i det Indre af Landet, og i dets nordlige og østlige Deel, hvor det ogsaa for største Deel blev indført ved Gudstjenesten, opnaaede dog aldrig under det svenske Herredømme nogen egentlig Uddannelse til Skriftsprog. Kun Bibelen, Psalmerne, religiøse Lærebøger og en eller anden Andagtsbog, oversattes og tryktes i det finste Sprog.

Efterat hele Finland var blevet afstaaet af Sverrige, og den

*) Efter Folketællingen 1842 havde Finland, paa omtrent 5000 geographiske Quadrat Mile 1,463,427 Personer. (Tidskriftet **Suomi**, 1843. S. 301.) Folketallet vil saaledes nu vist nok udgiere over halvanden Million.

rusiske Regjering havde forenet Landets Hoveddeel med de tidligere afstaaede Landsdele, har den finske Nationalitet paa en markværdig Maade hævet sig til Selvbevidsthed, og er bleven opvakt til et forhen ukendt Liv, hvilket især er udgaaet fra endeel yngre finske Lærdes og Litteratorers ivrige og vedholdende Bestræbelser for at bringe den fra umindelig Tid hos Almuen ved mundtlig Tradition bevarede Folkepoesie for Lyset. En uventet og betydelig Rigdom af denne, saavel i gamle mythiske Dvæder, som i lyriske Folkesange, har været Frugten af denne Stræben; dette, tilligemed det hele finske Folks Forening i et Slags, stærkt afhængigt, dog efter egen Forsatning og egne Indretninger regieret politisk Heelt, fremkaldte den Idee, ogsaa at give Folket, gennem dets Tungemaal, en højere national Betydning og Uafhængighed, ved at skaffe dette Midler til en Dannelses og Udvikling som Tale- og Skriftsprog, hvilken det aldrig i nogen tidligere Alder eiede. Dertil bestræbedes meer, end Udgivelsen af Finernes ældste mythiske Sange (samlede i et episk Digt, under Navn af Kålevala, der først udkom i Originalsproget 1835; siden 1841 i en heldig svensk Oversættelse af M. A. Castrén) og af andre gamle Folkesange, hvorpaa Finerne have en stor Rigdom, og som hos dem have en højst eendommelig, dyb, fælelsesfuld eller tungsinlig lyrisk Charakter. Man fandt det nødvendigt at opdyrke det finske Folkesprog i prosaiske Skrifter; og det 1831 stiftede „finske Literatur-Selskab“ i Helsingfors, har gjort det til et af sine Hovedoieemed, at fremme dette Formaal. Frugten af dets Virksomhed har allerede, foruden Udgivelsen af de gamle nationale Folkesange, været adskillige, for det meste originale Almuekrifter i det finske Sprog. Saaledes: en finst Læsebog; en Brevbog; en Underviisning for Gaardsfogeder eller Hølsbrugere; en finst Oversættelse af Cornelius Nepos m. fl. Det nyeste af disse Skrifter er en kort Udsigt over Landets Historie og Geographie. (Helsingfors 1849. 107 S. 8.) Af en udferligere Haandbog over Finlands Historie ved J. F. Cajan udkom 1ste Bind 1846. — Vi kunne blot i Forbigaaende med nogle Ord berøre disse Forhold*), hvis Udvikling af den yngste

*) Her kan i ørrigt henvises til den i det fgl. danske Vidensk. Selskab 1849 opstaaede „Forening om den finlandsske National-Literatur og

og nyeste Nationalliteratur i Europa, saavel som den hermed forbundne, hvert Aar stigende Foredragelse af finste Almueskoler, hidtil aldeles ikke har fundet nogen Vanskelighed eller Hindring fra den russiske Regjerings Side.

Det er imidlertid let begribeligt, at det svenske Sprog, der i Aarhundreder var Organet for Finlands heiere Cultur, og endnu er Landets Taleprog i alle dannede Folkeklasser, upaatvivleligt ogsaa vil vedblive at være Organet for den finlandsk-svenske Literatur og Poesie, hvilke begge, netop siden Finland under det russiske Herredømme i flere Henseender opnaaede en større Selvstændighed, have gjort betydelige Fremstridt. Det er ikke blot denne Periode, som Finlands nutværende navnkundigste og mest nationale Digter i det svenske Sprog, **S. L. Runeberg**, tilhører; men adskillige samtidige eller yngre Digtere ere fremstaaede med meer eller mindre Held; og foruden Arbejderne i „Suomi, Tidsskrift i fædrelandskt Gemmer“, begyndt 1841, fortsat i 7 eller 8 Bind, og hvis Indhold næsten allene er skrevet paa Svensk, har den finlandsk Literatur i dette Sprog, i de sidste to til tre Decennier, modtaget en, i Forhold til hvad den tilforn var, betydelig Berigelse. Dertil maa ogsaa regnes den vækkede Drift og Lyst til at behandle, saavel det sparsumme Materiale, der gives til Oplysning af finst Oldtidskundskab, som ogsaa Landets Ethnographie, Topographie og Historie — for saavidt som den sidste kan siges at være til. Den bestaaer nemlig egentlig kun af temmelig sjældne Bidrag til en Historie af Finlands Styrelse som et svensk Landskab, under svenske Statholdere og Befalingsmænd; og ved Siden heraf, Beretninger om Begivenheder i svenske Krige, ferte mod Russerne, og om disses Indfald i Finland; tilligemed Landets Kirkehistorie under Catholicismen og efter Reformationen.

Udgiveren af det ovenfor nævnte Kildeskrift, Dr. Grönblad, Docent i Historien ved Universitetet i Helsingfors, udmærker sig som en af de ivrigste Forskere og heldigste Arbejdere i sin Videnskab blandt Finlands yngre Slægt; og uden tvivl vil han iblandt denne blive en af dem, som fortrinligst ere kaldede til at give hans

dens nyeste Tilstand af *E. Melbeck*.“ (Oversigt over Vid. Selsk. Forhandlinger 1849. Nr. 5. 6. S. 55—82.)

opblomstrende Fædrelands Nationalitet den Støtte og Holdning, som ethvert Folk finder i Erindringen og Beretningen om dets heldige og uheldige Stiebnе, dets udmærkede Mænd, og disses Virken i fremfarne Tider. — Vi beklage, at Nummet ikke tilstøder, med nogen Udferlighed at dvale ved Indholdet af det første af de ovenfor nævnte Skrifter. Det vidner om den alverlige og grundige Forfatters strenge Arbeidsflid, i at fremdrage et betydende, næsten ubekendt historisk Stof af Archivernes Glemme og af de utrykte Kilders hidtil ganske overscete, eller ufuldkomment benyttede Stof. Dette af academiske Disertationer samlede, i sin Art udmærkede Arbeide i det latinske Sprog, er ogsaa egentlig, baade ved Indhold og Behandling, endnu mere stiftet til at vidne om de Egenskaber, vi have angivet som tilhørende dets Forfatter, end den specielle Kildesamling der skyldes ham, og hvis Titel er angivet under Nr. 16. Det indeholder ikke allene en meget grundig kritisk Undersøgelse, hvori Forf. beviser, at den af nogle svenske Historie-skrivere (Stiernmann og Dalin f. Gr.) omtalte og paakeraabte Rigsdag i Björneborg A. 1602, under Hertug Carls (IX.) Ophold i Finland, aldrig er holdt; men dette Skriftets oprindelige Formaal har tillige ledet Forf. til at udkaste en, saa godt som allene paa de utrykte autentiske Kilder bygget, historisk Skildring af Finlands hele indvortes Tilstand ved Overgangen fra det 16de til det 17de Aarhundrede, og af de ulykkelige Vilkaar, hvorunder Landet længe maatte lide, ved Misforhold og indvortes Strid imellem Adel og Almue, der meer end engang gik over til blodige Opstandsscener og Borgerkrig. Herved er Forf. tillige bleven ledet til at give en Charakteristik af Hertug Carls hele politiske Virken og Handlemaade i Finland (1595—1602), hvor Hertugen med sin bekendte ubarmhertige og blodige Strengthed betvang og straffede det Adelsparti, der vilde reise sig imod ham og hans Styrelse som Sverriges Regent. Det var saaledes (for ei at tale om dem, som mistede Frihed og Gods) ikke enkelte, men en heel Skare af Adelsmænd, der 1599 i Finland maatte bløde under Beddeløren. Hvad der i det Stockholmske Blodbad 1520 skilte Christian II. ved den svenske Krone, det bragte den, mere besættet, paa Hertug Carls Hoved. Han havde seet og erkendt de flere indvortes Misbrug og utaalelige Byrder, hvoraf Folket

tryffedes, og ved at afskielge dem tog han vel især Hensyn til den lidende og undertrykte Almue, som han godt forstod at bringe paa sin Side; men han var dog statsflog nok til at indsee, at „Slagterbænken“ (som man kaldte hans talrige Bloddomme og Henrettelser af Adels herrer) ikke allene kunde være nok til at sikke hans Herredomme. Efterat have sat Skrak i Adelen, viste han sig mildere stemt; indgik Forsoningspagter med en Stand, som han dog ikke kunde undvære; benaadede efter Rigsdagen i Åbo 1602 de endnu fængslede Adelige, og gav Herrestanden en stor Deel af dens forrige politiske Magt og Afgift tilbage. Forf. har i Fortællingen til de ovenfor nævnte „Urkunder“ (S. XIX) saaledes kortelig betegnet Hertug Carls Handlemaade i de Åar, Forf. betragter som Begyndelsen til Borgerfamsfundets Udviklingsperiode i Finland: „Ligesaa voldsom og skaanseløs hans Udfærd var under selve Striden, ligesaa velgierende og velsignelsesrig for Land og Folk blev hans Virksomhed i Frelsen. Han lagde først Dren til Roden af det Onde, hvoraf Samsundet led; han nedkuede det adelige Overmod, teilede Krigsfolkets Selvraadighed, og standfede de lavere Embedsmænds Voldsomheder og Udyrskninger. At ordne Landsstyrelsen, bestemme Skattevæsenets Grundtræk, oplyse Jordbruget, fastsætte Standsforholdene, og overhovedet indføre en fastere Orden i de lavere Sphærer af det borgerlige Samsfund, — disse vare Carls væsentligste Fortjenester af Finland.“

Uf den Samling af „Urkunder“ (Documenter) til dette Lands Historie, som Dr. Grönblad har anlagt, udgør den her omtalte og fuldførte første Afdeling i Alt 239, efter Originalerne meddeelte Actstykker, offentlige Breve, private Skrivelser, og officielle Beretninger, der alle vedkomme, dels det under Navn af „Klubbe-frigen“ bekendte Bondeoprør i Österbottn i Å. 1596 og 97, der siges at have kostet over 10,000 Mennesker Livet; dels de tidligere og de efterfølgende Misforhold, Bevægelser og indvortes Fejder i Finland. Disse vare Følger, saavel af Almuens Undertrykkelse ved ubillige Tvinger, hvervede Krigsfolks Underhold, ulig Besætning m. m., som af det politiske Fiendskab imellem Hertug Carl og hans Broder søn Kong Sigismunds magtige Statthalder Claes Fleming; hvilket endtes med et Krigstog af Hertugen til Finland 1597, hvis Optrin vare som et Forspil til den i følgende

Nar udkruidt borgerlige Krig imellem Carl og Sigismund, der tog Ende med det Slag, Kongen tabte ved Stång-Naen ved Vinkö-ping den 25de Septbr. 1593. — Unegteligen see vi allerede af disse faa Antydninger, at det af Udgiveren berorte historiske Stof griber ind i og forbinder sig med den svenske Rigs- og Regent-historie. Men den af ham meddeelte rige Kildejamling, der oplyser et Tidrum af neppe 10 Aar, lægger dog tillige for Dagen, at Finland ikke mangler Stof til en egen, og paa en Maade selvstændig indvortes Cultur- og Folkehistorie, hvis objective Fremstilling af umiddelbare Kilder og disses Bearbejdelser i kritisk videnskabelig Månd, er det Formaal, Forfatteren paa en ædel og værdig Maade har bebudet og gjort Mede for i sine Berord og Indledninger til den første Samling; men særdeles til dens 1ste Hefte. Det er hans Hensigt, at fortsætte Værket i 4 følgende „Hæfter“, omfattende Begivenhederne i Aarene 1597, 98 og 99; og i den 5te og sidste Samling saadanne „almindelige Forhold i Finland“, der oplyse Landets hele Tilstand og indre Forhold i bemeldte Aar, og overhovedet under Hertug Carls Styrelse. — Vi kunne ikke andet end ønske et med saa streng Grundighed anlagt, fra ægte videnskabelige Synspunkter udgaaet Foretagende en heldig Fremgang; og ønske en Forfatter, der har vist en saa patriotisk og videnskabelig Iver og Opoffrelse, (baade i sit Fædreland, og under flere Aars gjentagne Rejser og Ophold i Stockholm, for at benytte det svenske Rigsarkiv) Leilighed til, ikke allene at fuldføre dette Foretagende, men ogsaa til fremdeles at bearbejde sit Fædrelands indre Historie, hvortil han har lagt umiskienkelig heldige Egenskaber for Dagen.

Literair Notice fra Finland.

Vi kunne med Hensyn til den næst foregaaende Artikel neppe mere passende udfylde dette Blad, end ved Meddelelsen om et bebudet literairt Foretagende, der baade vidner om den i Finland oplyvede Patriotisme, og om den forheiede nationale og videnskabelige Månd, der viser sig i en fra flere Sider agtværdig Stræben og Virksomhed. Den berømte Lærde, Professor og Bibliothekar ved Åbo Universitetet, **Henr. Gabr. Porthan** (f. den 9de November 1739, død den 16de Marts 1804) betragtes af hans Landmænd